

EUROPARLAMENTIN ASEMA VIELÄ EPÄSELVÄ SUOMESSA

31

Aaretti Siitonen

BRIEFING PAPER 31, 26. toukokuuta 2009

ULKOPOLIITTINEN INSTITUUTTI
UTRIKESPOLITISKA INSTITUTET
THE FINNISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

EUROPARLAMENTIN ASEMA VIELÄ EPÄSELVÄ SUOMESSA

Aaretti Siitonen
tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Briefing Paper 31
26. toukokuuta 2009

- Kansallismielisyys on nousussa Suomessa. Tämä ei heijastu ainoastaan perussuomalaisten kannatukseen, vaan myös hallitsevan keskustan vaaliretoriikkaan.
- Kansallisuus on kuitenkin toisarvoinen tekijä europarlamentissa. Euroedustajat puolustavat kansallisten etujen sijaan poliittisia etuja.
- Suomen hallituksen EU-selonteossa ehdotetaan muutoksia Euroopan parlamentin (EP) sisäiseen päätöksentekomenetelmään, mutta suomalaiset EP:n tuntijat ehdottavat sen sijaan muutoksia eduskunnan toimintaan.
- Suomen puoluepolitiikassa kokoomus on itsevarmempi ja suosittuampi kuin koskaan aiemmin ja sen kilpailu hallituskumppani keskustan kanssa kiristyy. Sosiaalidemokraatit puolestaan voivat kääntää taluskriisin edukseen vain mikäli he pystyvät tarjoamaan uskottavia vaihtoehtoja nykyiselle politiikalle. Pienimmät puolueet kamppailevat edustajanpaikasta europarlamentissa. Vihreillä on vahva lista, mutta RKP ja vasemmistoliitto ovat vaikeuksissa.
- Eurovaaleja leimaa EU:n tasolla kamppailu sosialistien PES:n ja konservatiivien Euroopan kansanpuolueen välillä, mutta molempien yhteinen tavoite on vastustaa kasvavaa euroskeptisyyttä.
- Euroopan parlamentti edustaa EU:n järjestelmässä kansaa ja käyttää huomattavaa lainsäädäntövaltaa. Tästä huolimatta äänestysaktiivisuus aiemmissa eurovaaleissa on ollut alhainen kautta unionin. Äänestysaktiivisuus onkin merkittävin yksittäinen asia vuoden 2009 eurovaaleissa.
- EU kärsii parhaillaan luottamus- ja oikeutuskriisistä. Nämä vaalit tulevat joko vahvistamaan tai heikentämään tätä trendiä.

Ulkopoliittinen instituutti
Euroopan unioni -tutkimusohjelma

Euroopan Parlamentin rakennus Strasbourgissa. Kuva: Website of the French Presidency of the Council of the European Union 2008

Poliittisia ryhmiä ja vaaliiheita

Vuoden 2009 eurovaalit ovat Euroopan tasolla varsin perinteinen poliittinen kamppailu. London School of Economicsin professorin Simon Hixin mukaan ”Eurovaaleilla on väliä. Mikäli keskusta-oikeisto voittaa, voimme odottaa enemmän markkinoiden vapauttamista ja harvempia ympäristösäädöksiä, sekä rajoitavampaa maahanmuuttopolitiikkaa. Mikäli keskustavasemmisto voittaa, lienee odotettavissa tiukempia ympäristösäädöksiä, enemmän työmarkkina sääntöjä sekä liberaalimpaa maahanmuuttopolitiikkaa.”

Vaikka poliittiset ryhmät Euroopan parlamentissa ovatkin tavallisesti löyhempiä yhteenliittymiä kuin kansalliset puolueet, on niiden merkitys nousussa. Yhteiset Euroopan laajuiset vaaliohjelmat ja -kampanjat sekä suuremmat henkilöstömäärät ja itse parlamentin kohonnut vaikutusvalta vaikuttavat tähän kehityssuuntaan.

Euroopan parlamentti on jakautunut karkeasti ottaen sosialisteihin, maltillisiin oikeistolaisiin, liberaaleihin, vihreisiin, vasemmistolaisiin, kansallismielisiin oikeistolaisiin, sekä euroskeptikoihin ja riippumattomiin. Käytännössä koko eurooppalainen poliittisten suuntausten kirjo on siis edustettuna. Äänestyskäytännön kannalta yhtenäisin ryhmä on Greens/EFA (Vihreät/Euroopan vapaa allianssi), joka saavuttaa asteikolla 0-1 korkeaa yhtenäisyyttä osoittavan luvun 0,9, kun taas hajanaisin on euroskeptinen IND/DEM (Itsenäisyys/Demokratia), jonka vertausluku on 0,41.

Suurimmat ryhmät europarlamentissa ovat PES (Sosialistiryhmä) ja EPP-ED (Euroopan kansanpuolueen eli maltillisen oikeiston ryhmä), jotka ovat yhdessä edusta-

neet vähintään 54 % äänistä parlamentin muodostamisesta lähtien. Ne eivät ole varsinaisia yhtenäispuolueita ja EP:n yksimielisyyteen pyrkivä kulttuuri kannustaa suurten enemmistöjen luomiseen. Tästä huolimatta nämä kaksi ryhmää voivat teoriassa ohjata koko parlamenttia ja ovat toisinaan käytännössä tehneetkin näin.

Brittikonservatiivit ovat päättäneet jättää EPP-ED-ryhmän ja muodostaa oman, integraatiokriittisemmän ryhmänsä. Tämä on herättänyt arvailuja siitä, pystyisivätkö sosialistit jälleen kohoamaan parlamentin suurimmaksi ryhmäksi. Jos he onnistuvat tässä, saattaa komission puheenjohtajan valinta monimutkaistua. Keskustaoikeiston ehdokas ja viran tämänhetkinen haltija José Manuel Barroso on muutoin käytännössä ainoa varteenotettava ehdokas.

Toinen erityispiirre näissä vaaleissa on euroskeptisten toimijoiden järjestäytyneisyys. Irlantilainen liikemies Declan Ganley on perustanut Euroopan laajuisen Libertas-liikkeen, joka pyrkii kanavoimaan EU:ta kohtaan koettua turhautumista ääniksi eurovaaleissa. Euroskeptisten puolueiden menestys ei näillä näkymin johtaisi parlamentin sisäisten valtasuhteiden merkittävään muutokseen, mutta se antaisi uuden muodon EU-vastaisuudelle. Lisäksi se saattaa kääntää aiemmin äänestämättä jättämisellä ilmaistun tyytymättömyyden korkeammaksi äänestysvilkkaudeksi. Näin ollen Libertas voi jopa vahvistaa Euroopan parlamentin legitimitettiin.

Luottamuksen ja oikeutuksen kriisi?

Vuoden 2004 eurovaaleja määritteli unionin suuri itälaajentuminen ja vuoden 2009 vaaleja leimaa selvästi EU:n luottamuspula. Taluskriisi voimistaa

kansallismielisyyttä unionin jäsenvaltioissa ja EU-projektin suuntaa kyseenalaistetaan monelta taholta. Päätöksentekojärjestelmän muutosyritykset kohtaavat vaikeuksia ja vastustus unionin laajenemista kohtaan kasvaa.

Parlamentin perimmäinen tehtävä on toimia vastavoimana demokratiavajeelle, jonka kansallisen päätöksentekovallan osittainen ylikansallistamisen aiheuttaa. Alhainen äänestysaktiivisuus eurovaaleissa ei olisi katastrofi EU:lle, mutta se todennäköisesti vähentäisi entisestään unionin päätöksenteon koettua oikeutusta.

EU:n jäsenvaltiot siirtävät osan itsenäisestä päätöksentekovallastaan ylikansalliselle järjestelmälle. Jotta demokratian normit täyttyisivät, ne ovat katsoneet tarpeelliseksi ylläpitää edustuksellista toimielintä valvomassa järjestelmää. EU ei ole kansallisvaltio eikä liittovaltio vaan ennemminkin valtioiden välisen järjestön ja ylikansallisen organisaation välimuoto. Tästä huolimatta rinnastus on selvä – mikäli vaadimme edustuksellisuutta kansallisella tasolla, tulee meidän vaatia sitä myös ylikansallisella tasolla.

Poikkeuksellinen kansanedustuslaitos

Tietyt ominaisuudet erottavat Euroopan parlamentin muista kansanedustuslaitoksista. EP:n sisäisestä enemmistöstä ei synny hallitusta – poliittisten ryhmien sijaan jäsenvaltioiden hallitukset nimeävät komissaariehdokkaat. Liitot EP:n poliittisten ryhmien välillä ovat huomattavasti muuttuvaisempia kuin kansallisissa parlamentissa toimivat puoluepohjaiset liittoumat. EP:ssa ne ovat usein aihekohtaisia. Parlamentin valta kumpuaa osittain nimenomaan tästä hallitus/oppositio –asetelman puuttumisesta. Komissio ja neuvosto eivät kumpikaan pysty ajamaan kantaan läpi enemmistön kautta, sillä sellaista ei ole.

Euroopan parlamentti on ylivoimainen verkottumispaiikka eurooppalaisille poliitikoille. Parlamentin ja etenkin poliittisten ryhmien kautta eri jäsenvaltioiden poliitikot ovat säännöllisessä yhteydessä keskenään. Poliittisilla ryhmillä on vaikutusvaltaa yli 140 kansalliseen puolueeseen ja puolueilla on vastaavasti vaikutusvaltaa ryhmiin. Ryhmät ovat valtavia verkostoja, jotka kanavoivat mielipiteitä ja tietoa koko maanosan poikki. Ei ole yllättävää, että monet vaikutusvaltaiset eurooppalaiset poliitikot ovat uransa jossain vaiheessa olleet meppejä.

Parlamentin jäsenten monitasoiset ja toisinaan riskitirittaiset sitoumukset lisäävät osaltaan EP:n poikkeuksellisuutta. Jotta jäsenvaltiot olisivat tasaisesti edustettuina, mepit valitaan kansallisista kiintiöistä. Parlamentissa he eivät kuitenkaan jakaannu kansallisuutensa vaan poliittisen kantansa mukaan. Tätä seuraa muuttuvia äänestyskuvioita – suurimman osan ajasta mepit äänestävät poliittisten ryhmiensä mukana, mutta toisinaan tärkeät kansalliset intressit ajavat heidät äänestämään eri tavalla. Useimpien maiden vaalikampanjoissa tätä jälkimmäistä piirretä ylikorostetaan, eikä Suomi ole poikkeus.

Vaikka mepit usein äänestävät kansallisen hallituksensa kantaa vastaan, jopa suuret puolueet painottavat isänmaallisuutta vaalien alla. Esimerkiksi Suomen Keskusta kuvaa ehdokkaidensa olevan ihmisiä, jotka ”puolustavat aina Suomen etuja ja suomalaisia”. Kansallisvaltiokeskeinen näkemys hyväksytään herkästi juuri sen yksinkertaisuuden takia.

Pääministeri Vanhanen on useampaan otteeseen arvostellut suomalaisia meppejä, mukaan lukien kahta hänen omasta puolueestaan, koska he äänestivät hänen hallituksensa kantaa vastaan työaikadirektiiviä käsiteltäessä. Euroopan parlamentti ei hyväksynyt neuvoston kantaa työaikadirektiivistä edes poikkeuksellisen kolmivaiheisen sovitteluprosessin päätteeksi.

Tämä oli parlamentin voimannäyte, joka osoitti, ettei euroedustajia sido kansallisuus tai edes kansallinen puoluekanta. He ovat vapaita punnitsemaan sitoumuksiaan ja etenkin avointen listavaalien järjestelmässä he tapaavat asettaa äänestäjäkuntansa etusijalle. Limittyneet ja päällekkäiset intressit, jotka ylittävät maiden väliset rajat Euroopan unionissa, voivat olla vaikeita yhdistää kansallisuuteen pohjautuvaan retoriikkaan.

Ylikansallinen, monikielinen ja vaikea kansantajuistaa

EP:n ylikansallista luonnetta ei voi ohittaa, sillä se aiheuttaa parlamentin tärkeimmät erityispiirteet. Meppejä ei valita yhdenmukaisen järjestelmän mukaan ja he edustavat eri kokoisia vaalipiirejä. Saksalaisella parlamentin jäsenellä on takanaan 829,000 saksalaista, irlantilaisella euroedustajalla puolestaan 249,000 irlantilaista. Joillakin mailla on alueelliset, toisilla kansalliset vaalipiirit ja äänestämisen ikäraajat vaihtelevat maittain.

EP Brysselissä – ruudulle heijastetaan kansalaisten mielipiteitä ympäri Euroopan. Kuva: Pietro Naj-Oleari

Euroopan parlamentti on monikielinen. Valiokunnissa ja täysistunnoissa puhutaan EU:n kahtakymmentäkolmea virallista kieltä ja käännöstyötä tarvitaan valtavasti. Neljäsosa EP:n henkilökunnasta toimii käännösten parissa ja niihin käytetään huomattava määrä rahaa. Käännöstyö on valtava, jatkuva ponnistus, sillä käytäntönä on kääntää kaikki asiakirjat, puheet ja mietinnöt kaikille EU:n virallisille kielille. Tämän seurauksena asiakirjoilla on tapana olla erittäin tiiviitä. Parlamentin julkisuuskuva kannalta harmillista on, että kaunokielisyys ja ilmaisen vivahteet kärsivät – ironia saattaa kadota, suoruus vaikuttaa epäkohteliaalta ja hienovaraisuus muuttua epämääräisyydeksi.

Verrattuna kansallisiin edustuslaitoksiin, jotka nauttivat vakaata ja haastamatonta asemaa valtioissaan, on EP:n asema epävarma. Parlamentti ei pysty muuttamaan unionin perussopimuksia, ainoastaan jäsenvaltiot voivat sen tehdä. Parlamentin on otettava tämä huomioon tehdessään kiistanalaisia päätöksiä.

Kuvaavaa parlamentin asemalle on sen jatkuva matkustaminen Strasbourg ja Brysselin välillä. Suurin osa EU:n toimielimistä sijaitsee Brysselissä, mutta EP:n on kokoonnuttava lähes kuukausittain Strasbourgissa. Matkustaminen on kallista, vaivalloista ja aikaa vievää, mutta Strasbourgin asema istuntokaupunkina symboloi Ranskan ja Saksan välistä sovintoa. Ranskalla on asiassa veto-oikeus, eikä se ole suostunut muuttamaan kantaansa, joten EP:n on täytynyt sopeutua tähän epäkäytännölliseen järjestelyyn.

Aktiivinen euroedustaja pystyy henkilökohtaisesti vaikuttamaan lainsäädäntöön, joka astuu voimaan

koko unionin alueella. Yksittäisillä mepeillä voi siis olla keskimäärin suurempi vaikutusvalta kansalaisten elämään kuin kansallisten parlamenttien jäsenillä. EP:n monimutkainen asema etenkin suhteessa muihin toimielimiin aiheuttaa kuitenkin sen, että sen työtä on vaikeampi ymmärtää konkreettisella tasolla. Tätä korostavat sopimusmuutoksista johtuvat jatkuvasti kehittyvät toimivaltasuhteet ja erilaisten päätöksentekomenetelmien määrä. Lopputuloksena on edustuslaitos, jolla on epämääräinen asema mediassa ja kansalaisten mielissä.

Kestää kauan ennen kuin EP:n säätämät lait omaksutaan kansalliseen lainsäädäntöön ja vielä kauemmin, ennen kuin niitä aletaan soveltaa käytäntöön. Parlamentin työtä voi olla vaikea ymmärtää ja monet sen toiminnan seuraukset ovat monitulkintaisia, etenkin kun on kyse alasta, jolla sillä on vain rajoitettua toimivaltaa, kuten esimerkiksi unionin ulkosuhteista. Lisäksi EP vaikuttaa miedommalta näyttämöltä kuin kansalliset parlamentit, sillä hallitus/oppositio – asetelma puuttuu.

Näistä seikoista huolimatta on yhteisön toimivallan kasvu johtanut Euroopan parlamentin asteittaiseen voimistumiseen. Huolimatta maineestaan monikansallisena keskustelukerhona parlamentti on nykyään huomattavasti vaikutusvaltaisempi kuin ennen. Yhteisön lainsäädännössä EP voidaan nykyisellään nähdä kaksikamarisen eurooppalaisen edustuslaitoksen alahuoneena. Tässä asetelmassa parlamentti edustaa 'kansaa' ja ministerineuvosto 'osavaltioita'.

Parlamentin vaikutusvalta on kasvanut huomattavasti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ja

tällä hetkellä arviolta puolet sen tekemistä muutosehdotuksista saa lain voiman. Kansallisvaltion yksikamariselle edustuslaitokselle tämä ei olisi paljon. Luku on kuitenkin merkittävä, jos otetaan huomioon se, että EP on ollut täysverinen yhteislainsäätävä ministerineuvoston kanssa vasta 16 tai 10 vuotta näkökannasta riippuen, eli Maastrichtin tai Amsterdamin sopimuksen solmimisen jälkeen.

Suomen järjestelmä: avoimet listat, yksi vaalipiiri, tuttuja kasvoja

Suomi valitsee 13 edustajaa seitsemänteen Euroopan parlamenttiin 7. kesäkuuta 2009. Viime eurovaaleissa, vuonna 2004, EU:n laajuinen äänestysaktiivisuus jäi 46 prosenttiin, Suomessa 41,1 prosenttiin. Tämä oli kuitenkin merkittävä parannus vuoden 1999 eurovaaleihin nähden, joissa Suomen äänestysaktiivisuus oli vain 31,4 prosenttia.

Keskeinen syy alhaiseen äänestysaktiivisuuteen on yleinen kokemus EU:n toimielinten etäisyydestä ja tiedon puute parlamentin roolista päätöksenteossa. Kuten useimmissa muissakin jäsenmaissa, eurovaaleja pidetään Suomessa ennen kaikkea välivaaleina, joilla mitataan istuvan hallituksen suosio. Tavallisesti ne käydään ennemminkin kansallisin kuin yleiseurooppalaisin teemoin.

Tilanteen muuttamiseksi on tehty lukuisia ehdotuksia. Vaalit voitaisiin käydä avoimilla listoilla ja verrattain pienillä vaalipiireillä yhtenäisesti koko EU:ssa, ylikansallisten puolueiden syntymistä voitaisiin helpottaa ja jopa luoda uusi, ylikansallinen ehdokasasettelu. Mitään näistä ehdotuksista ei ole sovellettu vielä vuoden 2009 vaaleihin. EP on kuitenkin käynnistänyt Euroopan laajuisen tiedotuskampanjan, jolla on käytössään aikaisempaa enemmän rahoitusta ja tehokkaita Internet-työkaluja.

Suomen eurovaalit toimitetaan avoimina listavaaleina ja koko maa toimii yhtenä vaalipiirinä. Avoin listavaalijärjestelmä, jossa yksittäisen ehdokkaan asema määräytyy hänen henkilökohtaisesti saamiensa äänten perusteella, tekee vaaleista henkilökeskeiset. Vastakohtana tälle ovat esimerkiksi Ranskassa käytössä olevat suljetut listavaalit, joissa puolue määrää ehdokkaiden järjestyksen listallaan etukäteen ja äänestäjä antaa äänensä koko listalle. Suljetut listavaalit ovat huomattavasti puoluekeskeisempiä kuin avoimet, eivätkä ne kannusta samalla tavalla puolueen ehdokkaiden keskinäiseen kilpailuun.

Suomalaisilla puolueilla on vaaliohjelmat, mutta yksilöiden asema korostuu. Media on tästä johtuen keskittynyt muutamaaan kiinnostavaan ehdokkaaseen, etenkin perussuomalaisten puheenjohtajaan Timo Soiniin ja sitoutumattomana ehdokkaana SDP:n listalla kampanjoivaan ortodoksipappi Mitro Repoön.

Ehdokkaiden keskinäinen kilpailu puolueiden sisällä tekee vaaleista kalliit ehdokkaille ja myös lisää tunnettuuden merkitystä. Muutamat julkisuuden henkilöt, mukaan lukien entisiä urheilijoita, osallistuvatkin vaaleihin. Aiemmat vaalit ovat kuitenkin osoittaneet, että vakiintuneilla poliitikoilla on parhaat edellytykset tulla valituiksi.

Kotimaan politiikka eurovaaleilla?

Eurovaalit voidaan aina nähdä kotimaisen politiikan toimintona. Suomessa vaaleissa on nyt neljä erityisen mielenkiintoista piirrettä: kahden suuren hallituspuolueen välinen kaksinkamppailu, sosiaalidemokratian kriisi ja mahdollisuus, euroskeptiset äänestäjät sekä vaalien seuraukset pienemmille puolueille.

Vaalit pidetään taloudellisesti vaikeana aikana. Pitkän, syvän taantumun pelätään aiheuttavan korkeaa työttömyyttä. Yli kymmenen prosentin työttömyysennusteet eivät kuitenkaan toistaiseksi ole toteutuneet ja talous on säilynyt kohtalaisen vakaana. Tämän ansiosta poliittinen ilmapiirikin on vielä verrattain maltillinen.

Eurovaalien merkitystä kotimaiselle politiikalle ei tule yliarvioida. On mahdollista, mutta erittäin epätodennäköistä, että istuva hallitus kaatuisi ennen eduskuntavaaleja maaliskuussa 2011. Suomalaiset hallitukset tapaavat olla erittäin vakaita ja on todennäköisempää, että eurovaalit muuttavat valtasuhteita hallituksen sisällä ja toimivat ennen kaikkea osoituksena muutosten suunnasta.

Suurten hallituspuolueiden keskustan ja kokoomuksen välinen kilpailu syvenee. Keskusta on kärsinyt tappiot kaksissa viime vaaleissa – eduskuntavaaleissa 2007 ja kunnallisvaaleissa syksyllä 2008. Kokoomus on sillä aikaa ottanut etusijan sekä molemmissa vaaleissa että viimeaikaisissa mielipidemittauksissa. Se on nyt ensimmäistä kertaa historiansa aikana Suomen suosituin puolue. Tämä on osaltaan sen karismaattisen ja dynaamisen puoluejohdon ansiota, mutta johtuu myös siitä, että hallituksen epäonnistumiset on laskettu pitkälti pääministerin keskustapuolueen syyksi.

Kuva: Creative Commons: ansik

Pääministeri Vanhasen uskottavuus on alempana kuin koskaan aiemmin. Vain kolmasosa väestöstä on tyytyväisiä hänen toimintaansa ja keskusta on joutunut puolustuskannalle. Kommentaattorit ovat nähneet edesmenneen presidentti Kekkonen valitsemisen keskustan vaalikampanjan symboliksi ennen kaikkea epätoivon merkkinä. Puolue pyrkii puhuttelemaan peruskannattajakuntaansa toivoen asemansa säilyttämistä.

Vappupuheessaan pääministeri Vanhanen torjui ”EU-intoilun”, liput ja hymnit, mutta myös ylettömän euroskeptisyyden, joka tekee mahdottomaksi istua niissä pöydissä, joissa päätökset tehdään. Tämä oli tavallinen esimerkki keskustan tavasta korostaa EU-jäsenyyden käytännöllisiä hyötyjä. Se heijastelee Suomen sisäpolitiikan kaksijakoisuutta. Se on yhtäältä maakunnallisen ja kosmopoliittisen, toisaalta yhteisvastuun ja kilpailuhenkisyuden ristipaineissa.

Suomen kolmannen suuren puolueen uusi ja nuori puheenjohtaja Jutta Urpilainen on ilmaissut päämääräkseen ”uuden SDP:n” luomisen. SDP:n ehdokaslista eurovaaleissa poikkeaa merkittävästi kokoomuksen listasta, sillä ainutkaan puolueen istuvista mepeistä ei ole uudelleen ehdolla. SDP, joka on kärsinyt huomattavasta kannatuksen laskusta viimeisen viiden vuoden aikana, saattaa voittaa ääniä talouskriisin seurauksena. Tähän se pystyy kuitenkin vain, jos se onnistuu tarjoamaan uskottavan vaihtoehdon nykypolitiikalle.

Suomella on kuluvalle vaalikaudella ollut 14 paikkaa EP:ssä. On todennäköistä, että ainakin yksi pienemmistä puolueista jää vaille paikkaa näissä vaaleissa. Tämä olisi takaisku mille tahansa niistä. Oma edustaja europarlamentissa antaa puolueelle uskottavuutta ja helpottaa verkottumista muiden samanmielisten

eurooppalaisten puolueiden kanssa sekä pysymistä ajan tasalla kehityssuunnista.

Euroskeptisen roolin Suomessa on omaksunut pääasiassa kansallis-konservatiivinen perussuomalaisten puolue, joka kerää sekä SDP:n että keskustan äänestäjiä. Sen vaalikampanja perustuu epämääräiseen Euroopan unioniin kohdistuvaan kritiikkiin, erityisesti Lissabonin sopimuksen vastustamiseen. Puolue ratsastaa kansallismielisillä ajatuksilla ja sen suosio on jatkanut kasvuaan vuoden 2008 kunnallisvaalimenestyksen jälkeen. Perussuomalaisten karismaattinen puheenjohtaja Timo Soini on itse eurovaaliehdokkaana ja nauttii suurta henkilökohtaista kannatusta. Perussuomalaiset ovat vaaliliitossa kristillisdemokraattien kanssa ja kummallakin puolueella on kymmenen ehdokasta yhteislistalla.

Vihreä liitto on asettanut vaaleihin vahvan ehdokaslistan ja näillä näkymin se säilyttää paikkansa tai jopa voittaa toisen. Vihreiden kansallinen politiikka on sopusoinnussa heidän eurovaaliteemojensa kanssa ja heidän kannattajakuntansa on kasvussa. Ruotsalaiselle kansanpuolueelle eurovaalit ovat haaste, sillä heidän istuva meppinsä Henrik Lax ei ole asettunut uudelleen ehdolle ja hänen korvaamisensa on vaikeaa. Sama pätee vasemmistoliittoon, jonka edustaja Esko Seppänen ei myöskään ole asettunut ehdolle.

Suomessa vaalien keskeinen puheenaihe on ollut itse vaalit – ehdokasasettelu, aiempi äänestyskäyttäytyminen ja muut tekniset asiat. Suomalaisia kiinnostavat EU:ssa kuitenkin yhä ennen kaikkea käytännön asiat. Vaaleissa vahvoilla ovat siis ehdokkaat, jotka pystyvät ilmaisemaan selkeitä parannusehdotuksia ja todistamaan, että he tuntevat hyvin EU:n rakenteet ja lainsäädännön. Myös sosiaaliset taidot, kieli-

taito ja verkottumiskyky ovat etu sekä vaaleissa että parlamenttityössä.

Suomen hallitus hylkäisi esittelijäjärjestelmän

Meppien henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitys korostuu selvimmin Euroopan parlamentin pääasiallisessa päätöksentekotavassa – esittelijäjärjestelmässä. Tässä järjestelmässä valitaan yksittäisiä edustajia parlamentin poliittisista ryhmistä laatimaan valiokuntien mietinnöt ja lainsäädäntömuutokset. Prosessi sisältää paljon neuvottelemista ja konsensuksen rakentamista ja antaa esittelijöille huomattavan määrän henkilökohtaista vaikutusvaltaa.

Suomalaisessa asiantuntijakeskustelussa ollaan kah- ta mieltä esittelijäjärjestelmästä. Hallituksen EU-selonteko, joka annettiin huhtikuussa, kannattaa esittelijäjärjestelmästä luopumista ja kannustaa parlamenttia ottamaan käyttöön samankaltaisen valiokunta- ja puoluekeskeisen päätöksentekotavan kuin Suomen eduskunnassa. Tässä mallissa yksilöiden rooli ei ole yhtä keskeinen kuin esittelijäpohjaisessa järjestelmässä. Suomalaiset EP:n asiantuntijat, joiden joukossa on virkamiehiä ja meppejä, ovat päinvastoin sitä mieltä, että vaikka esittelijäpohjainen järjestelmä onkin arvaamattomampi, se on kaikkia muita vaihtoehtoja tehokkaampi ja soveltuu paremmin Euroopan parlamentin työskentelyyn.

EP-asiantuntijat itse asiassa uskovat, että Suomen eduskunnan olisi syytä omaksua EP:n toimintaa seuraava ”varjoesittelijä”-järjestelmä. Tämän avulla eduskunta voisi paremmin seurata yhteisön lainsäädäntöä ja vaikuttaa sen muodostumiseen. Toisin sanoin yksittäiset kansanedustajat alkaisivat seurata tiettyä EP:ssä kullakin hetkellä käsiteltävänä olevaa lakialoitetta, jotta muutosehdotuksiin voitaisiin reagoida jo niiden valmisteluvaiheessa.

EU-selonteossa myös tunnustetaan poliittisten ryhmien painoarvon kasvu. Siinä esitetään toivomus, että Suomen hallituksen kontakteja ryhmiin edistetäisiin. Tämä kasvattaisi Suomen vaikutusvaltaa sekä lainsäädännön epämuodollisessa että muodollisessa valmisteluvaiheessa.

Äänestysaktiivisuus keskeisenä muuttujana

Tulevien meppien henkilökohtaiset ominaisuudet ovat merkitseviä. Mikäli valitut edustajat ovat aktii-

visia, osaavia ja kykeneviä sopeutumaan hyvin EP:n työskentelyyn, se näkyy heitä äänestäneiden etujen parempana valvontana Euroopan tason päätöksenteossa.

Merkittävin muuttuja tulevissa vaaleissa on kuitenkin äänestysaktiivisuus. Korkea äänestysvilkkaus korostaisi Euroopan parlamentin tärkeyttä ja oikeutusta toimia lainsäätäjänä ja lisäksi todennäköisesti lisäisi vaalituloksen merkitystä kotimaan politiikan kannalta. Koska kukin jäsenmaa näkee Euroopan parlamentin omasta näkökulmastaan, on äänestysaktiivisuus kussakin maassa yhtä merkittävää parlamentin koetun oikeutuksen kannalta kuin EU:n laajuinenkin äänestysaktiivisuus. Suomessa jopa perussuomalaisten vaalimenestys yhdistettynä korkeampaan äänestysaktiivisuuteen voisi johtaa siihen, että Euroopan parlamentti tunnustettaisiin laajemmin edustuksellisenä toimikenttänä.

Mikäli Lissabonin sopimus hyväksytään ja se astuu voimaan, laajenevat Euroopan parlamentin valtaoikeudet ja EU:n muodollinen legitimiteetti kasvaa. Muodollinen legitimiteetti ei kuitenkaan riitä väestölle, joka kokee etäänntyneensä päätöksenteosta. Etenkin Euroopan unionin kaltaisessa nuoressa ja vaakiintumattomassa poliittisessa järjestelmässä osallistumisen kokemus on tärkeää.

Eurovaalien äänestysaktiivisuuden ennakoidaan jäävän alhaiseksi käytännössä koko EU:n alueella. Näin ollen unionin oikeutus- ja luottamus kriisi tulee todennäköisesti jatkumaan. Vaaleja voidaankin verrata Cooperin testiin – intensiteetti ratkaisee. Suomesta tullaan joka tapauksessa valitsemaan 13 meppiä, mutta mikäli äänestysaktiivisuus jää alhaiseksi, tulee heidän mandaateillaan olemaan pienempi painoarvo ja vaalien sisäpoliittiset seuraukset jäävät vähäisemmiksi. Oikeutuksen kokemusta on vaikeaa mitata millään muulla kuin äänestysprosentilla.

Aaretti Siitonen

tutkija

Ulkopoliittinen instituutti

ISBN 978-951-769-225-0

ISSN 1795-8059

Kansikuva: Georg Boldt

Taitto: Mari Pakarinen/Juvenes Print

Ulkopoliittinen instituutti 2009

www.upi-fiia.fi